



ΜΕΓΑΛΗ
ΟΡΘΟΔΟΞΗ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΤΟΜΟΣ 8
Ηλιάδης - Ιλαρίων

τυρα, τον επονομαζόμενο «Βυζάντιο», ο οποίος μαρτύρησε στην ίδια πόλη, κρίνεται ανακριβής. Α.ΔΟΥ.

Βιβλιογραφία:

Νικόδημος Αγιορείτης μον., *Νέον Μαρτυρολόγιον*, Αθήνα 1856. Νικόδημος Αγιορείτης μον., *Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, Αθήνα 1996. ΑΝ, τ. 2. Παπαδόπουλος, Χρ. (αρχιεπ.), *Οι Νεομάρτυρες*, Αθήνα 1970. Σωτηρίου, Γ., *Λεσβιακή Αγιολογία*, Μυτιλήνη 1958. Χρυσοστόμου, Γ. (αρχιμ.), *Το έργο του Υμνογράφου Γερασίμου Μοναχού Μικραγιαννανίτου*. Ευρετήρια, Θεσσαλονίκη: ΟΠΠΕ 1997.

9. Ο επονομαζόμενος Βυζάντιος. Νεομάρτυς (τέλη 18^{ου} αι.). Γεννήθηκε στο Νεοχώρι του Βυζαντίου το 1774 από ευσεβείς γονείς, τον χατζή Αναστάσιο και τη Σμαράγδα. Η αγάπη του για τα ιερά γράμματα και η έφεσή του στην καλλιτεχνία, τον οδήγησε να ασχοληθεί με τη ζωγραφική. Δυστυχώς η επιδειξιότητά του αυτή στάθηκε αφορμή να απαρνηθεί τη χριστιανική πίστη. Όταν σε νεαρή ηλικία ζωγραφούσε στα ανάκτορα του σουλτάνου, παρασύρθηκε από την πολυτέλεια και τις πδόνες και ασπάσθηκε τον ισλαμισμό. Όταν ξέσπασε πανώλη στο παλάτι, συνειδητοποίησε την πράξη του και μετανόησε. Αφού μεταμφιέστηκε, δραπέτευσε και ήρθε στη Χίο. Εκεί, υπό την καθοδήγηση του πνευματικού του πατρός θέλησε να οδηγηθεί στο μαρτύριο. Αφού κοινωνήσε των Αχράντων Μυστηρίων, ήλθε στη Μυτιλήνη με τη συνοδεία κάποιου ζηλωτή αδελφού. Παρουσιάστηκε στον κριτή της πόλεως και διακήρυξε τη χριστιανική του ταυτότητα, αποβάλλοντας το σαρικό της τουρκικής ενδυμασίας που φορούσε, για την περίπτωση. Η ακλόνητη πίστη του Θεόδωρου, η οποία επιβεβαιώθηκε και μετά την πρώτη φυλάκιση και το βασανισμό του, οδήγησε σε ακόμη περισσότερα και σκληρότερα βασανιστήρια. Η μαρτυρική τελειωσή του συντελέστηκε με απαγχονισμό στις 17 Φεβρουαρίου του 1795 στην πόλη της Μυτιλήνης.

Εξαιρετική ευλογία θεωρούσαν οι χριστιανοί την απόσπαση τεμαχίου εκ των ενδυμάτων του αγίου, των εμποτισμένων στο αίμα από πληγή στο σώμα του νεομάρτυρος που προκάλεσε ο πρώτος ανεπιτυχής απαγχονισμός του, όταν κόπηκε το οχοινί της ανάρτησης. Ο ενταφιασμός του σκηνώματος του νεομάρτυρος Θεόδωρου έγινε στον ναό της παναγίας της Χρυσομαλλούσας, όταν μετά τρεις ημέρες οι πιστοί έλαβαν την άδεια από τον κριτή για τον ενταφιασμό του νεομάρτυρος.

Η μνήμη του αγίου τιμάται στις 17 Φεβρουαρίου. Η πόλη της Μυτιλήνης τον τιμά ως πολιούχο, ενώ προς τιμήν του



Ο νεομάρτυς Θεόδωρος ο Βυζάντιος, μονή Βατοπαιδίου (vatopaidi.files.wordpress.com)

έγραψε υμνογραφικά ο μοναχός Γεράσιμος Μικραγιαννανίτης. Α.ΔΟΥ.

Βιβλιογραφία:

Νικόδημος Αγιορείτης μον., *Νέον Μαρτυρολόγιον*, Αθήνα 1856. Νικόδημος Αγιορείτης μον., *Συναξαριστής Νεομαρτύρων*, Αθήνα 1996. ΑΝ, τ. 2. Παπαδόπουλος, Χρ. (αρχιεπ.), *Οι Νεομάρτυρες*, Αθήνα 1970. Σωτηρίου, Γ., *Λεσβιακή Αγιολογία*, Μυτιλήνη 1958. Χρυσοστόμου, Γ. (αρχιμ.), *Το έργο του Υμνογράφου Γερασίμου Μοναχού Μικραγιαννανίτου*. Ευρετήρια, Θεσσαλονίκη: ΟΠΠΕ 1997.

Θεόδωρος. Όσιος.

1. Ο Ταβεννισιώτης, ο ηγιασμένος. Περί του εν λόγω οσίου αντλούμε πληροφορίες από τον Γεννάδιο τον εν Μασσαλία (PL 58:1064), καθώς επίσης και από τη συναξαριακή παράδοση, το Συναξάριο της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως (1902: 683-686), καθώς επίσης και το Βασιλειανό Μηνολόγιο (PG 117:457A). Έζησε και έδρασε κατά τον 4^ο αι. και υπήρξε μαθητής και συνασκητής του αγίου Παχωμίου, τον οποίο και διαδέχτηκε στην ηγουμένη, στις Λαύρες που εκείνος ίδρυσε. Η διοικητικό πνεύμα του κινήθηκε στην ίδια κατεύθυνση με εκείνο του οσίου Παχωμίου, ενώ παράλληλα εργάστηκε για την αντιμετώπιση των ερίδων μετά την κοίμησή του. Η μνήμη του οσίου Θεόδωρου τιμάται μαζί με εκείνη του οσίου Παχωμίου στις 15 Μαΐου. Καταχωρίζεται επίσης και στις 16 του αυτού μηνός.

Στο συγγραφικό έργο του ιερού πατρός συγκαταλέγονται τρεις επιστολές. Γνωρίζουμε δύο από αυτές, εκ των οποίων

η μία γράφκε στα ελληνικά και η άλλη στα λατινικά. Το περιεχόμενό τους καταδεικνύει το υψηλό πνευματικό φρόνημα του οσίου Θεόδωρου. Ε.ΔΟΥ.

Βιβλιογραφία:

AASS Novembris, Bruxellis 1902. Amelineau, "Sermons de Théodore", *Mémoires de la mission française au Caire* 4 (1895) 620 κ.ε. Πιπεράκης, Γ., *Πανάγιον ήτοι των όπου γης εορταζομένων ορθοδόξων αγίων*, έκδ. Η Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, Μηλέσι 2006.

2. Ο Συκεώτης. Επίσκοπος Αναστασιουπόλεως. Όσιος, του οποίου η μνήμη τιμάται στις 22 Απριλίου. Συγγραφέας του Βίου του Οσίου Θεόδωρου είναι ο μαθητής του Γεώργιος. Παλαιότερα υπήρχε η εντύπωση ότι το κείμενο του Βίου είχε εκδοθεί ολόκληρο από τον Φιλόθεο Ιωάννη στη Βενετία το 1884 στο έργο *Μνημεία αγιολογικά νυν πρώτον εκδιδόμενα*. Μεταγενέστερη όμως έρευνα απέδειξε ότι η έκδοση εκείνη περιείχε τα δύο τρίτα περίπου του αρχικού Βίου, ενώ το πλήρες κείμενο αναπαύοταν σε ένα Μηνολόγιο, τον κώδικα 254 της Πάτμου. Ο Ιωσήφ ο Υμνογράφος συνέθεσε Ακολουθία του οσίου. Εγκώμιο εκτενές για τον όσιο συνέγραψε ο μοναχός Νικηφόρος. Από τις πηγές αυτές αντλούνται τα κύρια στοιχεία της ζωής του Θεόδωρου. Γεννήθηκε στο χωριό Συκεούς ή Συκεοί (εξ ου και η προσωνυμία «Συκεώτης») της μικρασιατικής Γαλατίας, κοντά στην Αναστασιούπολη, στα χρόνια του Ιουστινιανού. Η μητέρα του Μαρία φρόντισε να λάβει ο γιος της παιδεία επιμελημένη. Δεκατεσσάρων ετών εκείνος ανασκάπτει κρύπτη κάτω από τον ναό του Αγίου Γεωργίου του χωριού του, όπου ασκείται ως έγκλειστος. Αποκτά χαρίσματα και ο Αναστασιουπόλεως Τιμόθεος τον χειροτονεί διάκονο και μετά πρεσβύτερο. Ο Θεόδωρος ταξίδεψε στην Παλαιστίνη και την ευρύτερη Ανατολή, για να συναντήσει φημισμένους αναχωρητές. Επιστρέφοντας στην πατρίδα του κτίζει μοναστήρι. Όταν πέθανε ο Αναστασιουπόλεως Τιμόθεος, ο κλήρος και ο λαός της πόλης απαίτησε από τον Αγκύρας Παύλο να χειροτονήσει τον Θεόδωρο ως νέο επίσκοπο. Για χρόνια ποιήμανε την Αναστασιούπολη με πατρική αγάπη, αλλά ασίγητος πόθος του παρέμενε η κατά μόνας άσκηση. Αναχώρησε για τα Ιεροσόλυμα, όπου συμβουλευθήκε έμπειρο αναχωρητή για τον δρόμο που θα πρέπει να ακολουθήσει στη ζωή του. Εκείνος του αποκρίθηκε ότι ο Θεός θέλει να γίνει αναχωρητής. Γυρνώ-

ντας στην πατρίδα του, αφιερώνεται παολόψυχα στην προσφιλή του ασκητική ζωή ως απόλυτος αναχωρητής. Στην ερημιά ο Θεός κόσμησε τον Θεόδωρο με το χάρισμα θεραπείας ψυχών και σωμάτων και το προορατικό. Στην εποχή του ήσκησε γόνιμη επίδραση, δίδοντας ώθηση στον μοναχικό βίο της περιοχής. Συνέβαλε επίσης σημαντικά στη διάδοση σε ολόκληρη την Μ. Ασία της τιμής του αγίου Γεωργίου, που ήταν ο αγαπημένος του αγίος. Ο όσιος Θεόδωρος κοιμήθηκε στις 22 Απριλίου του 613. Γ.ΣΤ.

3. Ο Στουδίτης. 1. Το πρόσωπο, ο βίος και η σκέψη. Μέγας αναμορφωτής της μοναστικής ζωής του 9^{ου} αι. και σπουδαίος Πατέρας της Εκκλησίας. Πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του αντλούνται από τα συγγράμματά του, τρεις εκτενείς βιογραφίες του και άλλα μικρότερα εγκωμιαστικά κείμενα (βλ. ΒΗΓ 1754-1759). Γεννήθηκε το 749 στην Κωνσταντινούπολη από τον Φωτεινό και τη Θεοκτίστη. Ως γόνος αριστοκρατικής και εύπορης οικογένειας έλαβε άριστη παιδεία. Η μητέρα του, αδελφή του Πλάτωνα, ηγουμένου της μονής Συμβόλων στη Βιθυνία, ο οποίος ανήκει πλέον στη χορεία των



Ο Θεόδωρος Στουδίτης και η μονή Στουδίων, μικρογραφία χφ. (10^{ος} αι.), Μηνολόγιον Βασιλείου Β', Αποστολική Βιβλιοθήκη, Βατικανό

αγίων της Εκκλησίας, ήταν και η ίδια πολύ ευσεβής. Τα δύο αυτά πρόσωπα έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη γαλούχηση του νεαρού Θεόδωρου με τα νάματα της ευσεβείας και τις αξίες της εν Χριστώ ζωής. Η παύση του διωγμού κατά των εικονοφίλων (775) επί Λέοντος Δ' του Χαζάρου σήμανε την επιστροφή του

θείου του Θεόδωρου Πλάτωνα στη Βασιλεύουσα. Η αγία αυτή μορφή ήσκησε τέτοια επιρροή σε ολόκληρη την οικογένεια, ώστε λίγο αργότερα, το 780, οι γονείς του Θεόδωρου απελευθέρωσαν τους δούλους τους, διένειμαν μέρος των αγαθών τους και αποσύρθηκαν στο χωρίο των Σακκουδίων της Βιθυνίας, σε ένα ιδιόκτητο κτήμα του Φωτεινού, το οποίο μετέτρεψαν σε μοναστικό κέντρο. Εκεί, ο Θεόδωρος ανδρώθηκε πνευματικά ασκούμενος στην προσευχή, στη χειρωνακτική εργασία και στη μελέτη της Αγίας Γραφής και των πατερικών γραμμών. Η κατά Θεόν πρόδοός του ήταν τόσο εντυπωσιακή, ώστε ο θείος του, παρά τις ενστάσεις του Θεόδωρου, τον χειροτόνησε διάδοχο του στην ηγουμηνία (794). Με την ανάληψη των ηγουμηνικών καθηκόντων του, έθεσε ως πρώτο στόχο την αναδιοργάνωση του κοινοβιακού μοναχισμού, κατά το πρότυπο του Μ. Βασιλείου.

Ο ζήλος και ο ασυμβίβαστος χαρακτήρας του τον οδήγησε σε σύγκρουση με την πολιτική και εκκλησιαστική εξουσία. Αιτία αποτέλεσε η στάση του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Στ', ο οποίος εγκατέλειψε τη νόμιμη σύζυγό του Μαρία για να νυμφευθεί την αυλική Θεοδότη, δεύτερη εξαδέλφη του Θεόδωρου, γάμο τον οποίον ευλόγησε αντικανονικά ο Ιωσήφ, ηγούμενος της μονής Καθαρών, χωρίς σχετική άδεια. Η αναγνώριση του γάμου από τον Πατριάρχη Ταράσιο, ο οποίος θεωρούσε μη επωφελή τη σύγκρουση της Εκκλησίας με την πολιτική εξουσία, είχε ως αποτέλεσμα τις αντιδράσεις ικανής μερίδας του κλήρου, με σημείο αναφοράς τον οξύτατο έλεγχο που άσκησε η μονή των Σακκουδίων τόσο στον Πατριάρχη, όσο και στον αυτοκράτορα για τη «ζευξιμοικεία» του τελευταίου. Ο Κωνσταντίνος αντέδρασε με σφοδρότητα. Διέλυσε τη μονή, εξόρισε τον Θεόδωρο στη Θεσσαλονίκη (796-797), ενώ φυλάκισε τον θείο του στην Κωνσταντινούπολη.

Τα πράγματα έλαβαν άλλη τροπή, όταν διαδέχθηκε τον Κωνσταντίνο στον θρόνο η μητέρα του Ειρήνη. Ο Ταράσιος ακύρωσε τον γάμο του αυτοκράτορα, καθήρεσε τον ηγούμενο Ιωσήφ, ενώ ο Θεόδωρος επέστρεψε στη μονή της μετανοίας του και προσπάθησε να ανασυσταθεί την αδελφότητα. Τελικώς, λόγω της αραβικής απειλής, η αδελφότητα μεταφέρθηκε στην Κωνσταντινούπολη και εγκαταστάθηκε στην ιστορική

μονή του Στουδίου (798). Η μονή απέκτησε πολύ σύντομα μεγάλη αίγλη και κατέστη σπουδαίο θρησκευτικό κέντρο με σημαντική προσφορά στην εκκλησιαστική, πολιτική και εν γένει στη δημόσια ζωή της αυτοκρατορίας. Με 700 και πλέον μοναχούς αποτέλεσε πρότυπο κοινοβιακής ζωής, βάσει ενός αυστηρού τυπικού προσευχής και εργασίας. Συγκροτήθηκαν συνεργεία αντιγραφής χειρογράφων, κοινωνικής προσφοράς και φιλανθρωπίας. Η μονή διέθετε ονομαστή βιβλιοθήκη και διδασκαλείο.

Όταν απεβίωσε ο Πατριάρχης Ταράσιος (806) και ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Α' πρότεινε στον Θεόδωρο να τον διαδεχθεί στον Οικουμενικό θρόνο, αυτός αρνήθηκε περιγράφοντας τα υψηλά προσόντα που θα έπρεπε να διαθέτει ο ανερχόμενος στο πατριαρχικό αξίωμα. Η αθρόον χειροτονία και εκλογή του κοσμικού αξιωματούχου Νικηφόρου προκάλεσε αρχικώς την αντίδραση των Στουδιτών. Ο Πατριάρχης σε μια προσπάθεια συμφιλίωσης μαζί τους χειροτόνησε μητροπολίτη Θεσσαλονίκης τον Ιωσήφ, μέλος της αδελφότητας και αδελφό του Θεόδωρου. Δεν άργησε όμως να δημιουργηθεί νέα όξυνση στις σχέσεις της μονής με τον αυτοκράτορα Νικηφόρο, όταν ο τελευταίος αποκατέστησε και μάλιστα συνοδικώς (808), την ιερωσύνη του τελέσαντος τον γάμο του Κωνσταντίνου Στ' καθηρημένου Ιωσήφ. Ο Ιωσήφ κατάφερε να κερδίσει την εύνοια του αυτοκράτορα προσφέροντάς του πολύτιμη βοήθεια στην αναίμακτη καταστολή της στάσης του στρατηγού Βαρδάνη. Οι έντονη αντιδράσεις του Θεόδωρου, του Πλάτωνα και του αδελφού του Ιωσήφ Θεσσαλονίκης, είχαν ως αποτέλεσμα την έκπτωση του τελευταίου από τον μητροπολιτικό θρόνο και την εξορία των τριών εκκλησιαστικών ανδρών στα Πριγκηπόννησα. Ο Θεόδωρος από τον τόπο της εξορίας του, τη Χάλκη (809-811), απέστειλε σειρά επιστολών στον πάπα Ρώμης, ζητώντας την παρέμβασή του. Στις επιστολές αυτές παραπονείται για την άρνηση του Πατριάρχη να τον δεχθεί σε ακρόαση και εκθέτει τις απόψεις του. Παρά τη δριμύεια κριτική προς το πρόσωπο του Πατριάρχη, τον οποίον ο Θεόδωρος αποκαλούσε όργανο του αυτοκράτορα, οι Στουδίτες μοναχοί δεν αποκέρυξαν ούτε τον αυτοκράτορα, ούτε τον Πατριάρχη, μάλιστα δε προσεύχονταν υπέρ αυτών.

Με την άνοδο στον θρόνο του Σταυρακίου (811) και του Μιχαήλ Α' του Ραγκαβέ (811-813), ο οποίος ανανέωσε την καταδίκη του Ιωσήφ, έληξε η εξορία του Θεόδωρου και αποκαταστάθηκαν οι σχέσεις του με τον Πατριάρχη Νικηφόρο. Η ενθρόνιση, όμως, του εικονομάχου αυτοκράτορα Λέοντος Ε' του Αρμενίου άλλαξε πάλι τα δεδομένα. Αυτή τη φορά



Ο Θεόδωρος Στουδίτης (αριστερά), ο Μέγας Θεοδόσιος, και ο Εφραίμ ο Σύρος, φορητή εικόνα (15^{ος} αι.), Μουσείο Νόβγοροδ (Ρωσία)

οι Στουδίτες με επικεφαλής τον Θεόδωρο αντέδρασαν στην εικονοκλαστική πολιτική του αυτοκράτορα, έχοντας στο πλευρό τους τον Πατριάρχη Νικηφόρο. Οι ηγέτες των Ορθοδόξων ζήτησαν τη σύγκληση οικουμενικής συνόδου και οργάνωσαν λιτανεία των αγίων εικόνων στους δρόμους της Βασιλεύουσας με τη συμμετοχή περί των χιλίων μοναχών. Όπως ήταν αναμενόμενο, ο Πατριάρχης Νικηφόρος αντικαταστάθηκε από τον εικονοκλάστη Θεόδοτο Α' (815-821) και ο Θεόδωρος υποχρεώθηκε σε έγκλειστη εξορία, αρχικώς στο φρούριο της Μετώπης, μετέπειτα στο φρούριο της Βονέας και τέλος σε υπόγεια υγρή φυλακή της Σμύρνης (γ' εξορία, 815-820). Η ηγουμηνία της μονής Στουδίου παραδόθηκε σε κάποιον Λέοντιο, του οποίου οι απόψεις ταυτίζονταν με τη νέα πολιτική κατάσταση.

Η δολοφονία του Λέοντος και η άνοδος του Μιχαήλ Β' του Τραυλού (820-829) είχε ως αποτέλεσμα τη λήξη της εξορίας του Θεόδωρου και των Στουδιτών, λόγω της μετριοπαθέστερης πολιτικής που ακολούθησε ο νέος αυτοκράτορας στην εικονομαχική έριδα. Η στάση αυτή του Μιχαήλ δεν οδήγησε σε αποκατάσταση του Θεόδωρου στην ηγουμηνία της μονής του Στουδίου. Παρέμεινε μέχρι

το τέλος της ζωής του σε διάφορα άλλα μοναστήρια, αρχικώς στη μονή Κρήσκειντος στη Νικομήδεια, μετέπειτα στη μονή του Αγίου Τρύφωνος στον Αρτακινό κόλπο, και κατόπιν στη νήσο Πρίγκηπο, κοντά στο Βυζάντιο. Ο Θεόδωρος, όντας σε προχωρημένη ηλικία και με προβλήματα υγείας, κοιμήθηκε στις 11 Νοεμβρίου του 826, στη μονή Τρύφωνος ή κατ' άλλη μαρτυρία στην νήσο Πρίγκηπο. Προ της θανάτου πρόλαβε να πραγματοποιήσει ένα ταξίδι στον Όλυμπο της Βιθυνίας για να επισκεφθεί τον περίφημο ερημίτη Ιωαννίκιο (825). Μετά τη λήξη της εικονομαχίας, ο Πατριάρχης Μεθόδιος μετέφερε το λείψανό του στην Κωνσταντινούπολη. Η μνήμη του τιμάται στις 11 Νοεμβρίου.

Ο Θεόδωρος υπήρξε αναμφισβήτητος ζηλωτής της Ορθοδοξίας και αυστηρός ποιμένας. Κατόρθωσε να συνδυάζει τον ζήλο με την αγάπη (Χρήστου, 1992). Τούτο φαίνεται όχι μόνον από την οργάνωση του τεράστιου φιλανθρωπικού και κοινωνικού έργου της μονής Στουδίου, αλλά και από τη σπληνευτική πολεμική που ήσκησε κατά της απόφασης του Μιχαήλ Α' να καταδικάζονται σε θάνατο οι αιρετικοί Παυλικιανοί. Ο Θεόδωρος, κατά τα τελευταία δώδεκα έτη της ζωής του, στράτευσε τη θεολογική του γραφίδα στον αγώνα υπέρ των ιερών εικόνων. Διευκρινίζει ότι οι όροι 'τιμή' και 'προσκύνηση' είναι ομοδύναμοι, ότι η προσκύνηση της εικόνας του Χριστού είναι η 'κυρία προσκύνηση', μία και αμέριστη και εδραζομένη στη λατρεία, ισότυπη με την 'κατ' αναλογίαν' προσκύνηση των εικόνων της Θεοτόκου, των αγγέλων και των αγίων, αλλά διαφέρουσα ως προς τη 'διανόηση', δηλαδή την προοπτική της κοινωνίας του πιστού με το πρωτότυπο (Κορναράκης, 1998).

Η εκκλησιολογία του έχει απασχολήσει την έρευνα, λόγω της εκκλησίας του προς τον Ρώμη, όπως συγκαλέσει οικουμενική σύνοδο. Ωστόσο, από την ενδελεχή μελέτη των συγγραμμάτων του δεν τεκμηριώνεται αναγνώριση παπικού πρωτείου με τη μεταγενέστερη βατικάνεια έννοια και έκταση· τουναντίον, καθίσταται βέβαιο ότι ο επίσκοπος Ρώμης είναι, κατά τον Στουδίτη, πρώτος μεταξύ ίσων και ομοταγών Πατριαρχών (Τοϊγγος, 1999).

II. Συγγράμματα.

α) Δογματικά: Κατά μίμηση του Ιωάννη Δαμασκηνού συνέγραψε 3 λόγους

κατά των εικονομάχων: Αντιρρητικός Α' κατά εικονομάχων (PG 99:327-352), Αντιρρητικός Β' κατά εικονομάχων (PG 99:351-388), Αντιρρητικός Γ' κατά εικονομάχων (PG 99:389-436). Στην ίδια θεματική ανήκουν τα έργα Προβλήματα τινα Πρὸς εικονομάχους, λέγοντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸν μὴ ἐγγράφεισθαι κατὰ τὸν σωματικὸν χαρακτῆρα (PG 99:477-486), Κατὰ εικονομάχων κεφάλαια ἐπὶ (PG 99:485-498), Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀσεβῶν ποιημάτων Ἰωάννου, Ἰγνατίου, Σεργίου καὶ Στεφάνου τῶν νέων Χριστομάχων (PG 99:435-478) καὶ Ἐπιστολὴ πρὸς Πλάτωνα τὸν ἑαυτοῦ πατέρα περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων (PG 99:499-506).

β) Ασκητικές διδαχές-Κατηχητικοὶ λόγοι:

Μεγάλῃ Κατήχησις [A. Mai - I. Cozza-Luzzi, *Nova Patrum Bibliothecae* 9.2, Romae 1999, σ. 1-217, A. Mai - I. Cozza-Luzzi, *Nova Patrum Bibliothecae* 10.1, Romae 1905, σ. 7-159, Λόγοι κατηχητικοὶ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς (Βιβλίον δεύτερον), Δ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Πετρούπολις 1904, (ανατύπ. Θεσσαλονίκη: Ορθόδοξος Κυψέλη 1982), σ. 6-492].

Μικρὰ κατήχησις [PG 99:509-688, I. Cozza-Luzzi, *Sancti Theodori Studitae Sermones parvae catecheseos*, στο A. Mai, *Nova Patrum Bibliothecae* IX.1, Romae 1988, σ. 1-318, E. Aunray, *Κατηχήσεις πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς (Μικρὰ Κατήχησις)*, Parisiis 1891, ανατύπ. (με διορθώσεις) Θεσσαλονίκη: Ορθόδοξος Κυψέλη 1984, σ. 11-344].

Οἱ προαναφερθεῖσες κατηχήσεις παραθέτουν τὴν οργάνωση καὶ τὸ ιδεώδες τῆς ασκητικῆς ζωῆς. Μεγάλο μέρος τῶν ομιλιῶν τῆς Μεγάλῃς καὶ Μικρῃς Κατηχήσεως ἔχει ἀπωλεσθῆί καὶ ἡ ἀποκατάστασή τους παραμένει ἀνοικτὸ πρόβλημα. Κεφάλαια Δ' (Παρηαιτικὰ πρὸς μοναχοὺς), (PG 99:1681-1684).

Ἐχόλια εἰς τὰ Ἀσκητικὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (PG 99:1685-1688).

«Ἀνέκδοτος Κατήχησις Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου», Γ. Κονιδάρη, *ΕΦ* 29 (1930) 448-451.

γ). Διατάξεις καὶ Τυπικά:

Ἰποτύπωσης Καταστάσεως τῆς μονῆς τῶν Στουδίου (PG 99:1703-1720). Το ἔργο αὐτὸ ἦσκησε ἐπίδραση σε μεταγενέστερα τυπικὰ ὅπως ἡ Ἰποτύπωσης τοῦ Ἀθανασίου Ἀθωνίτου καὶ τὸ Τυπικὸν τῆς Εὐεργέτιδος.

Ἐρμηνεία τῆς Θείας Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων (PG 99:1687-1690).

Διδασκαλία (Κατήχησις) Χρονικὴ τῆς Μονῆς τοῦ Στουδίου (PG 99:1693-1704). Σημειώσεις περὶ τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου (PG 99:1691-1692).

Περὶ Ἐρωτήσεως καὶ τῶν ταύτης διαλύσεων κανόνες συλλεγέντες παρ' αὐτοῦ (PG 99:1729-1734).

Ἐπιτίμια κοινὰ τῆς ὅλης ἀδελφότητος ἐπὶ τῶν παραλειπόντων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς τὸν κανόνα τοῦ ὁσίου Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίων (PG 99:1733-1758).

Περὶ Ἐξαγορεύσεως καὶ τῶν ταύτης διαλύσεων, κανόνες ἐκτεθέντες Θεοδώρου



Θεόδωρος Στουδίτης, τοιχογραφία (περ. 1350), μονὴ Χριστοῦ Παντοκράτορος Decani (Σερβία)

πρεσβυτέρου καὶ ἡγουμένου τοῦ Στουδίου (PG 99:1721-1730). Συνετάχθησαν ἀργότερα στηριζόμενες στὴν πρακτικὴ τοῦ Θεοδώρου.

Διαθήκη (PG 99:1813-1824). Περιέχει ἐντολές καὶ νοθεσίες στὸν νηγμένο που θα τὸν διαδεχθεῖ καὶ στους μοναχοὺς.

Σχεδὸν ὅλα τὰ παραπάνω ἔργα θεωροῦνται μεταγενέστερα τοῦ Θεοδώρου, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι παραδίδονται ὑπὸ τοῦ ὀνόματός του καὶ ἀκολουθοῦν τὴν ἐπί των ἡμερῶν του παράδοση ζωῆς καὶ λατρείας τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου.

δ) Ομιλίαι: Ὅτι κρῆ προσέειν ἑαυτοὺς ἐν τοῖς διαφοροῖς βρώμασι, καὶ περὶ ἐγκρατείας. Τῇ Κυριακῇ τῶν Ἁγίων Πατέρων, κεφ. 1' (PG 99:687-692). Εἰς τὴν Προσκύν-

σιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ, ἐν τῇ Μεσοσηπίτῃ (PG 99:691-700). Εἰς τὴν Παραμονὴν τῶν Φώτων (PG 99:699-708). Λόγος Κατηχητικὸς τῇ ἀγίᾳ μεγάλῃ Κυριακῇ τοῦ Πάσχα (PG 99:709-720).

Ἐμπεριέχεται ὁ κατηχητικὸς λόγος τοῦ Ἰωάννου Χρυσσοστόμου. Ἐγκώμιον εἰς τὴν Κοίμωσιν τῆς ἀγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου (PG 99:719-730). Εἰς τὴν Σύναξιν τῶν οὐρανίων ταγμάτων (PG 99:729-748). Εἰς τὸ Γενέσιον τοῦ Ἁγίου Προφήτου Προδρόμου Βαπτιστοῦ (PG 99:747-758).

Ἐγκώμιον εἰς τὴν Ἀποτομὴν τῆς ἱεράς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου Βαπτιστοῦ τοῦ Χριστοῦ Προδρόμου (PG 99:757-772). Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Ἰωάννην τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν τοῦ Χριστοῦ (PG 99:771-788).

Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἀρσένιον ἀναχωρητὴν [PG 99:849-882. V.T. Nissen, "Das Enkomion des Theodoros Studites auf den hl. Arsenios", *BNJ* 1 (1920) 246-262]. Κατήχησις ἐπιτάφιος εἰς τὴν ἑαυτοῦ Μητέρα (PG 99:883-902).

Ἐπιτάφιος εἰς τὸν Πλάτωνα τὸν ἑαυτοῦ πνευματικὸν πατέρα (PG 99:803-850). Ἐγκώμιον εἰς τὸν ὄσιον πατέρα ἡμῶν καὶ ὁμολογητὴν Θεοφάνη τὸν τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ [S. Efthymiadis, "Le panegyrique de S. Théophane le Confesseur par S. Théodore Stoudite (BHG 1792b)", *AnBoll* 111 (1993) 268-284].

Διασώζει σημαντικὲς πληροφορίες γιὰ τὸν Θεοφάνη τὸν Ὁμολογητὴ. Εἰς τὸ γενέσιον τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου καὶ Ἀειπαρθένου Μαρίας (PG 96:661-680). Ἡ σύγχρονη ἐρευνα τὴν ἀποδίδει στὸν Θεόδωρο, παρ' ὅλο που φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννη Δαμασκνοῦ.

Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἔνδοξον καὶ ἅγιον ἀπόστολον Χριστοῦ Βαρθολομαῖον (PG 99:791-802. U. Westerbergh, *Anastasius Bibliothecarius: Sermo Theodori Studitae, "De Sancto Bartholomeo Apostolo"*, [Acta Universitatis Stockholmiensis, *Studia Latina Stockholmiensia* IX], Stockholm: Almqvist & Wiksell 1963, σ. 41-48).

Στὸν Θεόδωρο πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν καὶ δύο ομιλίαι Εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου (PL 67:434-446, 448-454).

ε) Ἐπιστολές: Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίων ἐκ τῶν διαφορῶν αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐξορίας (G. Fatouros, *CFHB* 31.1, σ. 5-187). Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου ἡγουμένου τῶν Στουδίων ἐπιστολαὶ διάφοροι ἐξορίας τρίτης (G. Fatouros, *CFHB* 31.2, σ. 189-861).

Θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους βυζαντινοὺς ἐπιστολογράφους. Το ὄφρος του εἶναι γλυκὺ καὶ ταυτόχρονα ἀγωνιστικὸ καὶ ὁ λόγος του χαρακτηρίζεται ἀπὸ καλλιπεία καὶ εὐρεία χρῆση ρητορικῶν σχημάτων.

στ) Ποιήματα: Ἰαμβοὶ εἰς διαφορὰς ὑποθέσεις (PG 99:1779-1812. P. Speck, *Theodoros Studites Jamben auf verschiedene Gegenstände*. Einleitung, Kritischer Text, Übersetzung un Kommentar besorgt von Paul Speck, Berlin: de Gruyter 1968, σ. 110-309). Εἶναι ἐπιγράμματα γραμμένα σε ἰαμβικούς τρίμετρος στίχους με θέματα ἀπὸ τὴ λατρευτικὴ καὶ μοναστικὴ πρακτικὴ. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἡ δευτέρη κατηγορία αὐτῶν τῶν ἐπιγραμμάτων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν διδασκαλία καὶ «πρακτικὲς ὁδηγίες» τοῦ Θεοδώρου στους μοναχοὺς τῶν διαφορῶν διακονημάτων.

Σε ποιητικὸν λόγο ἔχει γραφεῖ καὶ τὸ προαναφερθὲν δογματικὸν ἔργον Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῶν ἀσεβῶν ποιημάτων Ἰωάννου, Ἰγνατίου, Σεργίου καὶ Στεφάνου τῶν νέων Χριστομάχων (PG 99:435-478), με τὸ ὁποῖο ὁ Θεόδωρος, χρῆσιμοποιώντας τὴν ἰδία ἀκροστιχίδα καὶ τὸν ἴδιο μερισμὸ τῶν εικονομαχικῶν ποιημάτων, τὰ μετατρέπει σε εικονολατρικά.

Γιὰ τὶς ἐκδόσεις τῶν ἐπιγραμμάτων του βλ. καὶ "Theodori Studitae, Epigrammata", ἔκδ. A. Garzya, *EEBS* 28 (1958) 19-64. P. Speck, "Parerga zu den Epigrammen des Theodoros Studites", *Ελληνικά* 18 (1964) 36-39.

ζ) Ὕμνοι: Ὁ Θεόδωρος μαζί με τὸν ἀδελφὸ τοῦ Ἰωσήφ συνετέλεσαν στὴν ἀνασυγκρότηση τῶν λειτουργικῶν βιβλίων τοῦ Τριωδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου, συντάσσοντας συνήθως τριώδια καὶ σπανιότερα τετραώδια, οκταώδια ἢ εννεαώδια.

Ἀπὸ τὴν εβδομάδα τῆς Τυρινῆς ἕως καὶ τὴν 6^η εβδομάδα τῆς Τεσσαρακοστής, ἓνα ἀπὸ τὰ δύο τριώδια καὶ σπανιότερα τετραώδια, φέρει τὸ ὄνομα Θεοδώρου. Στὸν Θεόδωρο ἀνήκει ἐπίσης (Vat. Gr. 786) ὁ εννεαώδιος κανόνας εἰς τὸ Σάββατο τῶν Ἀπόκρεων, ἴσως καὶ αὐτὸς τοῦ Σαββάτου τῆς Τυρινῆς, καθὼς καὶ οἱ οκταώδιοι τῆς Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω καὶ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, *Κανὼν εἰς τὴν Σταυροπροσκύνωσιν* (PG 99:1757-1768). Ὁ *Κανὼν εἰς τὴν ἀναστήλωσιν τῶν ἁγίων εἰκόνων* (PG 99:1767-1780), ὁ ὁποῖος συνήθως φέρει τὸ ὄνομά του, ἀποτελεῖ

σύνθεση του Πατριάρχη Μεθοδίου. Κατά τη Διακαινήσιμο παραδίδονται για όλες τις ημέρες 2 πλήρεις εννεαώδιοι κανόνες, ο ένας εκ των οποίων ανήκει στον Θεόδωρο (Vat. Gr. 771). Τα τριώδια και τετραώδια, τα οποία δεν μονιμοποιήθηκαν στα γενικά βιβλία της Εκκλησίας, έχουν διασωθεί σε χειρόγραφα της μονής Κρυπτοφέρρης, όπου και πέρασαν στην Παρακλιτική το 1738. Συνέγραψε επίσης πολυάριθμα στιχηρά τροπάρια, αλλά και άλλα, στα οποία εξέπεσε η επιγραφή. Εξ αυτών πολλά εισήχθησαν ανωνύμως, τα περισσότερα εκ των οποίων είναι ιδιόμελα των εορτών, στις οποίες απαντούν και τα αυτόμελα και τα τριώδια. Τα τροπάρια αυτά χαρακτηρίζονται για την κατανυκτικότητα τους, χωρίς να απουσιάζει και το στοιχείο της ευφροσύνης. Χαρακτηριστικά είναι τα αντίφωνα των αναβαθμών σε οκτώ ήχους (Παρακλιτική).

Στον Θεόδωρο αποδίδεται κοντάκιο εις τους αγίους Κήρυκο και Ιουλίττα, από το οποίο σώζεται το προοίμιο και οι δύο πρώτοι οίκοι, καθώς και κανόνες με θέμα τη μετάσταση μοναχού [*Κανών αναπαύσιμος εις μοναχόν*, έκδ. Melina Argo Margi, "Il canone in Requiem Monachi di theodoro Studita", *Helicon* 18-19 (1978-1979) 280-292].

Παραμένουν ανέκδοτοι κανόνες και τροπάρια, γ' αυτό και κρίνεται απαραίτητη η μελέτη και η έκδοση του συνόλου των υμνογραφικών έργων του.

π) Διάφορα: Λόγος 68 [λατινικά] (PG 99:1811-1812). *Περί Ταρασίου και Νικηφόρου τῶν ἐν ἁγίοις Πατριαρχείois* (PG 99:1849-1854).

θ) Απωλεσθέντα: *Στηλιτευτικός κατά εικονομάχων, Τετράδες κατά εικονομάχων, Τετράδες κατά τῶν Μοικειανῶν, Περί τῆς καθόλου οἰκονομίας* (δογματικού περιεχομένου), *Βίβλος Ἰάμβων, Βιβλιδάριον και Δεκατέσσαρας τετράδας* (ποίηματα). Α.Γ.ΛΑ.

Βιβλιογραφία:

Krumbacher, K., *Ιστορία της Βυζαντινῆς λογοτεχνίας*, Α' -Γ', μτφ. Γ. Σωτηριάδης, Αθήνα 1897, 1900) [φωτοκ. ανατύπ. Β. Γρηγοριάδου, Αθήνα 1974]. Amann, E., "Théodore le Studite", *DTC* 15/1 (1946) 287-289. Μπαλάνος, Δ., *Οι Βυζαντινοί εκκλησιαστικοί συγγραφείς από του 800 μέχρι του 1453*, Αθήνα 1951. Χρήστου, Π., «Θεόδωρος ο Στουδίτης», *ΘΗΕ* 6 (1965) 210-216. Δράγας, Γεώργιος, «Θεόδωρος Στουδίτης, Κριτικόν Υπόμνημα της παρούσης ελληνικής εκδόσεως», PG 99, Αθήνα: Κέντρον Πατερικών Μελετών 1988, σ. ζ' -λα'. *ODD* 3 (1991) 2044-2045. Χρήστου, Π., *Εκκλησιαστικὴ Γραμματολογία*, Ε', Θεσσαλονίκη: Κυρομάνος 1992. Hungler, H., *Βυζαντινὴ Λογοτεχνία*, Α' -Γ', μτφ. Α. Μπενάκης κ.ά., Αθήνα: MIET 1987-1994.

Damian, T., *The icons: Theological and spiritual dimentionions according to St. Theodore of Studion*, New York 1993 (διδ. διατριβή). *ODCC*, σ. 1599-1600. Κορναράκης, Κ., *Η θεολογία των ιερών εικόνων κατά τον όσιο Θεόδωρο Στουδίτη*, διδ. διατριβή, Κατερίνη: Επέκταση 1998. Τσίγκος, Β., *Εκκλησιολογικές θέσεις του αγίου Θεοδώρου του Στουδίτου*. Αυθεντία και πρωτείο, διδ. διατριβή, Θεσσαλονίκη: Ορθόδοξος Κυψέλη 1999. *LThK* 9 (2000) 1418-1419. Cholij, C., *Theodore Stoudite Ordering of Holiness*, New York: Oxford University Press 2002. Plank, P., "Theodoros Studites", *RGG* 8 (2005) 244-245.

4. Ο μετά Θεοφάνους, οι «Γραπτοί» και «Ομολογητές». Ι. Αγιολογία. Κύριες πηγές πληροφοριών περί του αγίου Θεοδώρου, αντλούμε, μεταξύ των άλλων, από τα αγιολογικά, τα συναξαριακά κείμενα του 10^{ου} αι., το Συναξάριο της Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως (1902: 352, 349, 63, 69), το Μηνολόγιο του Συμεών του Μεταφραστή



Θεόδωρος και Θεοφάνης οι Γραπτοί, τοιχογραφία (1552), μονή Αγίου Παύλου, Άγιον Όρος

(PG 116:653A-684A), καθώς επίσης και το Βασιλειανό Μηνολόγιο (PG 117:229BC).

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των πηγών, οι άγιοι γεννήθηκαν στα Ιεροσόλυμα, με διαφορά τριών, ετών μεταξύ τους, ο Θεόδωρος το 775 και ο Θεοφάνης το 778. Η ευσεβής οικογένειά τους και αργότερα ο άγιος Μιχαήλ ο σύγκελλος, τους προετοίμασε ώστε να ενταχθούν στη μονή του Αγίου Σάββα. Χειροτονήθηκαν πρεσβύτεροι το 811 και ακολουθώντας τον σύγκελλο, μετέβησαν στην Κωνσταντινούπολη στις αρχές του 813, προκειμένου να αποφύγουν τις επιδρομές των Αράβων. Εγκαταστάθηκαν στη Μονή της Χώρας, όπως έπρατταν και πολλοί άλλοι μοναχοί της μονής του Αγίου Σάββα. Ο διωγμός του αυτοκράτορα Λέοντα Ε' του Αρμενίου οδήγησε στον εγκλεισμό

τους σε φρούριο του Βοσπόρου, εξαιτίας της υπεράσπισης των ιερών εικόνων. Εκεί έμειναν μέχρι τον θάνατο του αυτοκράτορα το 820. Η αποφυλάκισή τους, κατά την περίοδο του διαδόχου του, τους οδήγηε στη μονή του Αγίου Μιχαήλ του Σωσθενίου, όπου και έζησαν μέχρι τη δεύτερη περίοδο της εικονομαχίας, επί αυτοκράτορος Θεοφίλου.

Κατά τη δεύτερη αυτή περίοδο, ο άγιος Θεόδωρος, καθώς και ο Θεοφάνης υπέμειναν πλήθος βασανιστηρίων, μεταξύ των οποίων και η αποτύπωση (18.7.836) στα πρόσωπά τους 12 ιαμβικών στίχων, με πυρακτωμένο σίδερο· γ' αυτό, τους αποδόθηκε το προσωνύμιο «Γραπτός», όπως συνέβη και με άλλα εκκλησιαστικά πρόσωπα της ίδιας περιόδου.

Παράλληλα με τις φυλακίσεις και τα βασανιστήρια, στα οποία οφείλεται το προσωνύμιο «Ομολογητής», υπέμειναν και εξορίες, μεταξύ των άλλων και στην Απάμεια της Βιθυνίας (Μουδανιά), όπου ο Θεόδωρος παρέδωσε το πνεύμα του στον Κύριο, στις 27 Δεκεμβρίου. Η επίγεια πορεία του Θεοφάνους διήρκεσε έως τις 11 Οκτωβρίου του 845, οπότε έγινε αυτόπτης μάρτυρας του θριάμβου της Ορθοδοξίας (843). Αξίζει να σημειωθεί ότι εξελέγη μτροπολίτης Νικαίας το 842.

Η μνήμη του αγίου Θεοδώρου του «Γραπτού» τιμάται από την Εκκλησία μας στις 27 Δεκεμβρίου, ενώ καταχωρίζεται και κοινή εορτή με τον αδελφό του Θεοφάνη, στις 11 Οκτωβρίου. Αξίζει να σημειωθεί ότι το σκίνωμα του αγίου Θεοδώρου μετακομίστηκε στη Χαλκηδόνα και ενταφιάστηκε στη μονή Μιχαηλίτζη.

Υμνογραφικά προς τιμήν του Θεοδώρου, αλλά και του Θεοφάνους, των Γραπτών, συντάχθηκαν, μεταξύ των άλλων, από τον μακαριστό μοναχό Γεράσιμο Μικραγιαννανίτη (Χρυσοστόμου: 60, 62). Στο συγγραφικό έργο του Θεοδώρου συγκαταλέγεται επιστολή με αποδέκτη τον Ιωάννη Κυζίκου και με περιεχόμενο σχετικό με τα βασανιστήριά του, καθώς και στον αδελφό του, από τον Θεοφίλο (PG 116:652-680). Μεταγενέστεροι ερευνητές του αποδίδουν και άλλα συγγράμματα, κάποια από αυτά απολεσθέντα, μεταξύ των οποίων ο «Κυνόλυκος», ο οποίος αποτελεί αντιρρηπτικό κατά των εικονομάχων, λόγω «περί των Κεκοιμημένων», καθώς και Παρακλιτικό Κανόνα στη Θεοτόκο. Υπενθυμίζουμε ότι ο Θεοφάνης διακρίθηκε ως υμνογράφος, ειδικότερα ως Κανονογράφος, με αξιοσημείωτο έργο. Ε.ΔΟΥ.

Βιβλιογραφία:

AASS Novembris, Bruxellis 1902. Βασίλειος Β', *Μηνολόγιον Ελληνικόν*, PG 117. Κοντογιάννης, Σ., *Βυζαντινά Παράπαιλα I*, Αθήνα 2002. Μαλαβάκης, Ν., *Βυζαντινολόγιο*, Αθήνα: Αστέρ 1999. Μπάκος, Η., *Βυζαντινή ποίσις και Εικονομαχικαί έριδες*, διδ. διατριβή, Αθήνα 1992. Παΐδας, Κ., *Βυζαντινή Ποίηση*, Αθήνα: Γρηγόρης 2006. Πιπεράκης, Γ., *Πανάγιον ήτοι των όπου γης εορταζομένων ορθόδοξων αγίων*, έκδ. Η Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, Μπλεσι 2006. Χρυσοστόμου, Γ. (αρχιμ.), *Το έργον του Υμνογράφου Γερασίμου Μοναχού Μικραγιαννανίτου*. Ευρετήρια, Θεσσαλονίκη: ΟΙΠΠΕ 1997.

Π. Βίος. Οι αδελφοί Θεόδωρος και Θεοφάνης, οι «Γραπτοί», γεννήθηκαν στα όρη της Μωαβίας (Παλαιστίνη). Ο πατέρας τους, Ιωάννης, εκάρη μοναχός στη Λάυρα του Αγίου Σάββα. Την ανατροφή και μόρφωση των δύο παιδιών ανέλαβε το έτος 800 ο Μιχαήλ Σύγκελλος, μοναχός και πρόσωπο ξακουστό για τη σοφία του. Οι βίοι τους συμπορεύθηκαν. Τα δύο αδέρφια εκάρησαν μοναχοί στο ίδιο μοναστήρι και χειροτονήθηκαν πρεσβύτεροι το 811, ενώ ο Μιχαήλ έγινε σύγκελλος Ιεροσολύμων. Τότε όλοι μαζί εγκαταστάθηκαν στη μονή των Σπουδαίων. Στις αρχές του 813 και οι τρεις, μαζί με τον μοναχό Ιώβ, μετέβηκαν στην Κωνσταντινούπολη, λόγω των αραβικών επιδρομών ή κάποιας επίσημης αποστολής, και εγκαταστάθηκαν στη Μονή της Χώρας. Επί βασιλείας Λέοντος Ε' του Αρμενίου (813-820) άπαντες διώχθηκαν λόγω της υπεράσπισης τους στην υπεράσπιση των ιερών εικόνων. Τα δύο αδέρφια μαστιγώθηκαν και φυλακίστηκαν σε ένα φρούριο του Βοσπόρου, ενώ ο Μιχαήλ και ο Ιώβ σε φυλακή της